

Wegwijs in
het algemeen strafrecht

WEGWIJS IN HET ALGEMEEN STRAFRECHT

Kathleen Duerinckx

INHOUD

Voorwoord	7	IV De strafrechtelijke sancties	127
Inleiding	13	1 Inleiding	129
1. Het begrip ‘strafrecht’	15	2 Indeling van de straffen	130
2. Algemeen en bijzonder strafrecht	16	3 Straffen voor natuurlijke personen	132
3. Kenmerken van het strafrecht	23	4 Straffen voor rechtspersonen	136
I De strafwet	29	5 Verdere bespreking van de verschillende straffen	139
1 Het legaliteitsbeginsel	31	6 Strafrechtelijke beveiligingsmaatregelen	165
2 Het toepassingsgebied van de strafwetten	34	V Straftoemeting	173
II Het misdrijf	49	1 Situering	175
1 Het begrip ‘misdrijf’	51	2 Regels die (kunnen) leiden tot strafverzwaring	177
2 Indeling van de misdrijven	54	3 Regels die (kunnen) leiden tot strafvermindering	183
3 De bestanddelen van het misdrijf	62	4 Bijzondere modaliteiten van straftoemeting: opschorting – uitstel – probatie	196
4 Rechtvaardigingsgronden	71	5 Combinatieproblematiek bij straftoemeting	204
5 Schulduitsluitingsgronden	84	Bibliografie	207
6 Strafuitsluitende verschoningsgronden	100	Index	215
III Uitbreiding van de strafbaarheid	107		
1 Inleiding	109		
2 Strafbare poging	110		
2 Strafbare deelneming	117		

VOORWOORD

Dit boek vormt een goede basis voor elke rechtspracticus en is in het bijzonder geschikt als leermateriaal voor het opleidingsonderdeel strafrecht binnen een professionele bacheloropleiding. We denken hierbij in de eerste plaats aan de afstudeerrichting Rechtspraktijk van de opleiding Bedrijfsmanagement, waar het opleidingsonderdeel strafrecht geenszins mag ontbreken. Ook binnen de bachelors Maatschappelijke Veiligheid, Toegepaste Criminologie en Maatschappelijk Werk en binnen de opleidingen aan de politiescholen, neemt het strafrecht een belangrijke plaats in en kan dit boek als leermateriaal worden gebruikt.

Ook voor lezers zonder specifieke juridische achtergrond, maar met een bijzondere interesse in het strafrecht, dat dagelijks in de media aan bod komt, biedt dit boek een toegankelijke en boeiende kennismaking met de algemene principes van het Belgisch strafrecht en de manier waarop strafrechters tot een uitspraak in strafzaken komen.

Na vijftien jaar heeft de auteur van dit boek ervoor gekozen om met een andere uitgeverij in zee te gaan. Dit boek sluit inhoudelijk aan bij de eerdere uitgave *Algemeen strafrecht – een overzicht*,¹ dat nu de titel kreeg *Wegwijs in het algemeen strafrecht*.

Wanneer deze uitgave op de markt komt, is niet langer het Strafwetboek van 1867 van kracht, maar werd dit oude Strafwetboek vervangen door een nieuw Strafwetboek, dat werd ingevoerd door de twee wetten van 29 februari 2024 tot invoering van Boek I en Boek II van het Strafwetboek.² Dit nieuwe Strafwetboek van 2024 trad in werking op 1 september 2026.³ Op de inwerkingtreding gelden evenwel nog enkele uitzonderingen omdat de strafuitvoeringsrechtbanken extra taken krijgen, waarvoor ze nu nog niet klaar zijn. Bovendien rekent de wetgever voor de nieuwe straffen ‘behandeling onder vrijheidsberoving’ en ‘verlengde opvolging’ op een forensisch-psychiatrisch systeem dat er nog niet is in 2026. Om die reden zullen deze wetsartikelen normalerwijze pas op 1 januari 2035 in werking treden.⁴

De auteur van dit boek heeft ervoor gekozen om de regelgeving van het nieuwe Strafwetboek als het geldende recht te behandelen, ook al zullen de regels van het oude Strafwetboek nog heel wat jaren na de inwerkingtreding van het nieuwe strafrecht toegepast worden op strafbare gedragingen die gesteld werden onder het oude strafrecht, gelet op

¹ DUERINCKX K., *Algemeen strafrecht – een overzicht* (8ste, herziene uitgave), Maklu, 2025, 170p.
² Wet van 29 februari 2024 tot invoering van Boek I van het Strafwetboek, *BS* 8 april 2024; wet van 29 februari 2024 tot invoering van Boek II van het Strafwetboek, *BS* 8 april 2024.
³ X., ‘Kort. Harmonisatiewet voor nieuw strafwetboek’, *De Juristenkrant*, 25 maart 2026, 2.
⁴ VERBRUGGEN F., VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 5.

de doorsneeduur van Belgische strafprocedures. Zolang er feiten die (deels) onder de oude wet zijn gepleegd voor de rechtbanken en hoven komen, moeten rechters zowel de oude als de nieuwe wetgeving bekijken en die met elkaar vergelijken.⁵

Hoewel de focus in deze uitgave op het nieuwe Strafwetboek van 2024 ligt, zal er hier en daar toch nog verwezen worden naar de oude regelgeving, voornamelijk in die domeinen waar het nieuwe Strafwetboek een ware ommekeer betekende.

Dit boek behandelt de algemene principes van het materieel strafrecht, zoals terug te vinden in het algemeen strafrecht van het Strafwetboek en in enkele complementaire wetten.

Achtereenvolgens komen aan bod: het begrip ‘strafrecht’, het onderscheid tussen het algemeen en het bijzonder strafrecht, de kenmerken van het strafrecht, het toepassingsgebied van de straffwetten, het misdrijf (incl. rechtvaardigingsgronden, schulditsluitingsgronden en beslissende verschoningsgronden), de strafbare poging en de strafbare deelneming, de strafrechtelijke sancties en de principes van straftoemeting (incl. verzwarende bestanddelen en verzwarende factoren, wettelijke herhaling, verzachtende omstandigheden en verzachtende factoren, strafverminderende verschoningsgronden, samenloop, opschorting en (probatie-)uitstel).

In een praktische docentenhandleiding, te verkrijgen door de docent die dit boek als leidraad voor zijn studenten hanteert en het als verplicht leermateriaal opgeeft, worden de algemene principes van het strafrecht daarenboven geïllustreerd aan de hand van 190 voorbeelden en toepassingen, waarin ook misdrijven uit het bijzonder strafrecht van het Strafwetboek en het strafrecht in bijzondere wetgeving aan bod komen. De nummers in de rand van dit boek verwijzen naar de bijhorende voorbeelden en toepassingen in de handleiding.

Met behulp van deze concrete handleiding krijgen de hoorcolleges een meer praktische invulling, is er een betere interactie met de studenten mogelijk en kunnen de theoretische beschouwingen in dit handboek verder verduidelijkt worden.

Het boek beoogt een basisvorming voor de rechtspracticus. Dit impliceert dat academische weerspiegelingen, complexere gevallen, verwijzingen naar rechtspraak, evenals technisch ingewikkelde constructies niet werden opgenomen in deze tekst. Op heel wat punten wordt er dan ook bewust niet ingegaan op de vele denkbare complicaties, uitzonderingsgevallen, uitweidingen en discussies.

Anderzijds betekent deze beperking dat iedereen die wegwijs wil geraken in het kluwen van het Belgisch algemeen strafrecht en elke professionele bachelor die een opleidingsonderdeel strafrecht in zijn studieprogramma heeft, minstens deze basisbeginselen onder de knie moet hebben.

Suggesties voor een volgende editie zijn welkom bij de auteur op kathleen.duerinckx@ucll.be. Alle constructieve opmerkingen worden in dank aanvaard.

⁵ CAREEL S., OBBELS N., PETERSEN J., SPIRIET B., VAN HERPE R., VAN TICHELT F., VERBRUGGEN F., VERHAEGHE M. en VERSTRAETEN R., *Straf- en strafprocesrecht*, Themis vormingsonderdeel 132, Larcier-Intersentia, 2025, 8 + 40.

INLEIDING⁶

⁶ Tenzij uitdrukkelijk anders vermeld, is de informatie in dit handboek schatplichtig aan volgende twee oorspronkelijke bronnen voor de eerste uitgave van dit boek in 2011: DUPONT L., *Beginselen van strafrecht*, Boekdeel 1, Acco, 2004, 207p; DELBROUCK L., *Strafrecht: leidraad voor de rechtspracticus*, Acco, 1997, 165p.

1. HET BEGRIP ‘STRAFRECHT’

Het strafrecht in ruime zin valt uiteen in het materieel strafrecht en het formeel strafrecht, ook strafprocesrecht genoemd. Deze cursus biedt enkel een schets van het materieel strafrecht.

Het materieel strafrecht is het geheel van rechtsregels die bepalen welke *handelingen* of *onthoudingen misdrijven* uitmaken, met welke *straffen* of *maatregelen* daarop kan gereageerd worden en in *welke omstandigheden* (plaats en tijd) en ten aanzien van *welke personen* deze misdrijven kunnen bestraft worden met de voorziene sancties. ¹

Weten wie kan worden gestraft, waarom en hoeveel, leert ons veel over een rechtssysteem en de maatschappij waarin het functioneert. Dat maakt het strafrecht zo fascinerend, en daarom wekt het brede interesse en heeft zowat iedereen er ook een mening over.

Hoewel het materieel en het formeel strafrecht duidelijk van elkaar te onderscheiden zijn en bovendien elk hun eigen wetboek kennen, zijn beide ook nauw met elkaar verbonden. Het materieel strafrecht komt namelijk vooral tot leven door de toepassing ervan in het kader van een strafprocedure. Het sanctioneren van misdrijven moet gebeuren in een formeel wettelijk strafprocesrechtelijk kader, waarbij het strafprocesrecht moet garanderen dat de overheid het strafrecht op een correcte manier toepast.⁷

Hoewel het nieuwe Strafwetboek op 1 september 2026 in werking trad, blijft onzekerheid bestaan over de, nochtans ook broodnodige, grondige hervorming van het strafprocesrecht. Het nieuwe Strafwetboek doet dus zijn intrede zonder dat daar een globale update en bijsturing van het strafprocesrecht (en ook het strafuitvoeringsrecht) aan gekoppeld is. Nochtans heeft het nieuwe Strafwetboek onmiskenbaar een impact op het strafprocesrecht. Heel wat nieuwe regels in het Strafwetboek vergen een herformulering van verschillende strafprocesrechtelijke regels.⁸

⁷ VERBRUGGEN F., VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 1-3.

⁸ CAREEL S., 'De impact van het nieuwe Strafwetboek op het strafprocesrecht', Studiedag 'Het Nieuw Strafwetboek voor rechtspractici', Instituut voor Strafrecht KU Leuven, 27 februari 2026, 3.

2. ALGEMEEN EN BIJZONDER STRAFRECHT

Het materieel strafrecht is voornamelijk terug te vinden in het vernieuwde *Strafwetboek*, dat we voorlopig nog het nieuwe Strafwetboek of Nieuw Sw. noemen. Het Strafwetboek bestaat uit een algemeen deel met de algemene regels (Boek I) en een bijzonder deel met de misdrijfomschrijvingen en straffen per misdrijf (Boek II).

Het nieuwe strafwetboek werd ingevoerd door de twee wetten van 29 februari 2024 tot invoering van Boek I en Boek II van het Strafwetboek en trad in werking op 1 september 2026. Het verving daarmee het oude Strafwetboek van 1867.⁹ Waarom dit nieuwe Strafwetboek er is gekomen en welke uitgangspunten werden gehanteerd bij de inhoudelijke keuzes, wordt verderop toegelicht.

2.1 HET ALGEMEEN STRAFRECHT

Het algemeen strafrecht omschrijft de basisbeginselen die normalerwijze voor alle misdrijven gelden. De kern daarvan zit in Boek I van het nieuwe Strafwetboek, maar dat wordt aangevuld door enkele ‘complementaire wetten’.

Boek I (art. 1–78 Nieuw Sw.), met als titel ‘Algemene regels van het strafrecht’, omvat de opsomming van de straffen, de algemene regels over strafbaarheid, daderschap en straftoemeting, de gronden voor strafuitsluiting en dergelijke.¹⁰

Sinds de invoering van het Strafwetboek in 1867 zijn er tal van (algemene) *complementaire wetten* tot stand gekomen, die ook algemene principes voorschrijven. Hierdoor worden deze wetten ook tot het algemeen strafrecht gerekend, zelfs als het om afzonderlijke wetten gaat die geen deel uitmaken van (Boek I van) het Strafwetboek zelf.¹¹ Complementaire wetten

zijn dus strafwetten die, zonder in het Strafwetboek te zijn ingevoegd, worden geacht er logisch en integraal deel van uit te maken.¹²

In het nieuwe Strafwetboek werd een deel van de (algemene) complementaire wetten, zoals de Probatiewet, in gewijzigde vorm opgenomen in Boek I.¹³

2.2 HET BIJZONDER STRAFRECHT

Het bijzonder strafrecht betreft het geheel van strafwetten die specifieke gedragingen strafbaar stellen en de daarop toepasselijke straf vermelden.¹⁴

Het bijzonder strafrecht omvat vooreerst Boek II van het nieuwe Strafwetboek (art. 79–691 Nieuw Sw.), met daarin de omschrijving en bestraffing van heel wat misdrijven.

Naast het Strafwetboek bestaan er nog verschillende *bijzondere strafwetten* die net als de strafbaarstellingen uit Boek II van het Strafwetboek deel uitmaken van het bijzonder strafrecht en dus misdrijven en hun bestraffing omschrijven. Elke norm uitgevaardigd door de bevoegde overheid, waarbij een specifieke gedraging opgelegd of verboden wordt onder dreiging van een strafsancie, maakt een bijzondere strafwet uit. Het kan daarbij gaan om specifieke strafwetten die bijna uitsluitend uit strafbepalingen bestaan, maar ook om bepaalde strafbepalingen in andere wetten.

Ook het strafrecht dat door de gemeenschappen en gewesten uitgevaardigd wordt op grond van art. 11 van de Bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming van de instellingen behoort tot het bijzonder strafrecht.¹⁵

Het bijzonder strafrecht typeert zich door een grote inhoudelijke diversiteit en behelst verschillende rechtsdomeinen met een eigen identiteit: sociaal (straf)recht, militair (straf)recht, economisch (straf)recht, fiscaal (straf)recht, verkeers(straf)recht, milieu(straf)recht, transport(straf)recht, enzovoort. Binnen elk van deze disciplines bestaan zeer uiteenlopende regelingen m.b.t. de algemene strafrechtelijke beginselen, zoals deelneming, poging, samenloop, herhaling en de strafrechtelijke sancties.

9 Wet van 29 februari 2024 tot invoering van Boek I van het Strafwetboek, BS 8 april 2024; wet van 29 februari 2024 tot invoering van Boek II van het Strafwetboek, BS 8 april 2024.
10 VERBRUGGEN F.,VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 13.
11 DREESEN J.,WERBROUCKY., *Praktisch strafrecht*, De Boeck, 2011, 109.

12 VERBRUGGEN F.,VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 13.
13 LAMBERIGTS S., ‘De aanhouder wint: nieuw strafwetboek (boeken I en II) aangenomen’, *De Juristenkrant*, 6 maart 2024, 3.
14 VERBRUGGEN F.,VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 14.
15 VERBRUGGEN F.,VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Intersentia, 2020, 10–11 + 26.

Dit handboek behandelt enkel het algemeen strafrecht (art. 1–79 nieuw Sw. en enkele complementaire wetten), hoewel de theorie vaak geïllustreerd wordt met praktische voorbeelden¹⁶ waarin misdrijven uit het bijzonder strafrecht van het nieuwe Strafwetboek (art. 79–691 Nieuw Sw.) en van bijzondere strafwetgeving aan bod komen.¹⁷

2.3 DE TOEPASSING VAN DE BEGINSELEN VAN HET ALGEMEEN STRAFRECHT OP HET BIJZONDER STRAFRECHT

In het nieuwe Strafwetboek voorziet art. 77 dat de bepalingen van Boek I zonder uitzondering van toepassing zijn op de misdrijven omschreven in Boek II en in bijzondere strafwetten, behoudens andersluidende bepalingen in Boek II of in deze bijzondere wetten. De uitzondering die in het oude Strafwetboek gold voor de regels omtrent de strafbare deelneming en de verzachtende omstandigheden bij wanbedrijven, is dus weggefallen.¹⁸ Deze algemene regel omvat ook de complementaire wetten die, zonder in Boek I Nieuw Sw. te zijn opgenomen, basisbeginselen van het materieel strafrecht bevatten.

Art. 77 van het nieuwe Strafwetboek geeft wel aan dat de bijzondere strafwet zelf uitdrukkelijk kan afwijken van de bepalingen van Boek I van dit Strafwetboek. Dat is een toepassing van de algemene regel dat bijzondere regelingen voorrang hebben op algemene. Deze afwijkingen kunnen bijvoorbeeld betrekking hebben op de regeling van de herhaling, de straftoemeting bij verzachtende omstandigheden, de bijzondere verbeurdverklaring, enzovoort.¹⁹

Art. 78 Nieuw Sw. regelt de verhouding tussen Boek I van het nieuwe Strafwetboek en de oude bijzondere strafwetten die nog niet aangepast zijn aan het nieuwe Strafwetboek (bijvoorbeeld die nog spreken van misdaden en wanbedrijven, die nog geen strafniveaus bevatten...). Meer specifiek bepaalt art. 78 Nieuw Sw. tot welk van de acht strafniveaus binnen het nieuwe Strafwetboek de straffen vermeld in de oude bijzondere strafwetten behoren (bijvoorbeeld wanneer de maximumstraf een levenslange opsluiting is, moet dit gelezen worden als een straf van niveau 8; als het maximum meer dan twintig jaar en

maximum dertig jaar opsluiting is, moet dit gelezen worden als een straf van niveau 7; enzovoort). Dat strafniveau is op zijn beurt belangrijk om de toepasselijke regels inzake straftoemeting te kennen.²⁰

Het is aan de wetgever om de strafmaat in de strafbaarstellingen in de vele bijzondere strafwetten tijdig, zijnde ten laatste op de datum van inwerkingtreding van het nieuwe Strafwetboek, aan te passen en uit te drukken overeenkomstig het nieuwe systeem van de acht strafniveaus. Indien de wetgever de straffen uit de bijzondere strafwetgeving niet tijdig heeft aangepast, voorziet art. 78 Nieuw Sw. in een (tijdelijk) toe te passen *conversiemechanisme* om deze straffen om te zetten in een straf van een bepaald niveau, zoals omschreven in het nieuwe Boek I Strafwetboek.²¹ Door die automatische aanpassing van de oude straffen naar een passend strafniveau, wordt een juridische leegte vermeden.²² De hoop leeft evenwel dat dit conversiemechanisme zo weinig mogelijk moet worden toegepast.²³ In elk geval is de wetgever volop bezig (geweest) met het uitwerken en stemmen van harmonisatiewetgeving, zodat de verschillende bijzondere strafwetten, maar bijvoorbeeld ook het strafprocesrecht, de wet op de voorlopige hechtenis en het (toekomstige) strafuitvoeringswetboek²⁴ aansluiten bij het nieuwe strafrechtelijke kader.²⁵ Zo worden de voorziene straffen aangepast aan de nieuwe straffenschaal en worden nieuwe basisregels en een modernere terminologie geïntegreerd.²⁶

In een zogenaamde voorafgaande titel van Boek II Nieuw Sw. omschreef de wetgever voor een aantal begrippen de betekenis die ze krijgen wanneer ze verderop in Boek II vermeld worden. Art. 79 Nieuw Sw. omvat aldus de definitie van 33 begrippen, zoals ‘voorbodacht-heid’, ‘in het openbaar’, ‘nacht’, ‘getuige’, ‘partner’, ‘wapen’, ‘munt’ enzovoort. Doordat deze begripsomschrijvingen bewust niet in Boek I, maar wel in het begin van Boek II Nieuw Sw. zijn opgenomen, gelden ze in beginsel enkel voor de misdrijven in Boek II en niet

16 Zie hiervoor de docentenhandleiding bij deze uitgave, te verkrijgen door de docent wiens studenten dit boek als leermateriaal moeten gebruiken.
17 VERBRUGGEN F., VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 14.
18 DE HERDT J., ROZIE J. en VANDERMEERSCH D., *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Die Keure, 2024, 387; DERUYCK F., *Overzicht van het Belgisch algemeen strafrecht*, Die Keure, 2025, 12.
19 VERBRUGGEN F., VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 15.

20 DE HERDT J., ROZIE J. en VANDERMEERSCH D., *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Die Keure, 2024, 391–392; LAMBERIGTS S., ROYER S., *Het nieuwe Strafwetboek*, Balie Leuven, permanente vorming, 6 juni 2025.
21 SPRIET B., ‘Artikel 77–78 NSw., mede toegepast op verkeersmisdrijven’, Studiedag ‘Het Nieuw Strafwetboek voor recht-spractici’, Instituut voor Strafrecht KU Leuven, 27 februari 2026, 9.
22 X., ‘Kort. Harmonisatiewet voor nieuw strafwetboek’, *De Juristenkrant*, 25 maart 2026, 2.
23 SPRIET B., ‘Artikel 77–78 NSw., mede toegepast op verkeersmisdrijven’, Studiedag ‘Het Nieuw Strafwetboek voor recht-spractici’, Instituut voor Strafrecht KU Leuven, 27 februari 2026, 9.
24 Er wordt volop gewerkt aan de uitwerking van het nieuwe strafuitvoeringswetboek, maar de redactie daarvan zal nog enige tijd vergen. Om te vermijden dat er intussen een juridisch vacuüm ontstaat voor de uitvoering van straffen en maatregelen, heeft de federale wetgever een tijdelijk wettelijk kader ingevoerd voor de strafuitvoering van straffen opgelegd na 1 september 2026. Het tijdelijk kader zal in afwachting van het nieuwe strafuitvoeringswetboek gelden tot op een door de koning te bepalen datum en uiterlijk tot 30 juni 2029 (Bron: X., ‘Tijdelijk kader strafuitvoering’, *De Juristenkrant*, 29 april 2026, 2.)
25 BOONE R., ‘Van Napoleontisch fundament naar moderne straffladder: uitkijken naar het nieuwe strafwetboek’, *De Juristen-krant*, 8 april 2026, 9; X., ‘Voorlopig laatste harmonisatiewet’, *De Juristenkrant*, 29 april 2026, 2.
26 X., ‘Kort. Harmonisatiewet voor nieuw strafwetboek’, *De Juristenkrant*, 25 maart 2026, 2.

voor de misdrijven in bijzondere strafwetten. Nochtans lijkt het vaak weinig zinvol om daar andere definities te hanteren.²⁷

2.4 HET NIEUWE STRAFWETBOEK: EEN HISTORISCHE HERVORMING

Op 1 september 2026 vond een historische gebeurtenis plaats: een nieuw Strafwetboek verving het oude Strafwetboek van 1867. De commissie²⁸ die de hervorming van het strafrecht uitwerkte, begon al in 2015 aan haar opdracht tot modernisering van het strafrecht.

De eerste reden voor de hervorming van het Strafwetboek was dat het Strafwetboek van 1867 gebaseerd was op het napoleontisch Strafwetboek, waardoor heel wat bepalingen sterk verouderd waren. Daarnaast kwam er ondertussen enorm veel strafwetgeving bij, zonder aandacht voor het geheel en de samenhang, waardoor het Strafwetboek volledig onleesbaar werd.

Ook waren heel wat uitgangspunten volledig achterhaald en waren een aantal rechtsfiguren wel gekend in de rechtspraak en rechtsleer, maar kenden zij geen wettelijke verankering.

Een heel belangrijke reden voor de hervorming van het Strafwetboek was ten slotte de finaliteit van de bestraffing. Vergelding met de gevangenisstraf als referentiestraf was lange tijd het uitgangspunt voor strafbepalingen, maar dat idee is ondertussen totaal achterhaald en stemt niet overeen met wetenschappelijk onderzoek.²⁹ Vergelding kan dan ook niet langer op zichzelf worden beschouwd als de finaliteit van de straf.³⁰ Het doel is om, op basis van criminologische en juridische inzichten, anders te straffen, zonder de gevangenisstraf als vanzelfsprekende referentie. De gevangenisstraf is vooral bedoeld als bescherming van de maatschappij, wat in bepaalde gevallen absoluut noodzakelijk is, maar ze moet het laatste redmiddel zijn.³¹

Het nieuwe Strafwetboek vertrekt vanuit drie sleutelbegrippen: accuraat, coherent en eenvoudig.³² ‘Accuraat’ betekent dat wetenschappelijke inzichten ernstig genomen worden en dat er niet zomaar aannames gedaan worden die niet onderbouwd zijn. ‘Accuraat’ betekent ook dat alle figuren die eerder in de praktijk werden toegepast, nu ook een wettelijke grondslag hebben. ‘Coherent’ houdt in dat gelijkaardige misdrijven op een vergelijkbare wijze worden bestraft. En ‘eenvoudig’ wil zeggen dat het systeem transparanter en meer toegankelijk is.³³ Met het oog op de leesbaarheid hebben alle hoofdstukken, afdelingen en wetsartikelen in het nieuwe Strafwetboek een modern en begrijpelijk opschrift gekregen.³⁴

Een belangrijke insteek van het nieuwe Strafwetboek is dat slim straffen niet altijd zwaar straffen moet zijn. De wetenschap toonde al aan dat zwaar straffen in veel gevallen een contraproductief effect heeft, de kans verhoogt tot hervatting in crimineel gedrag en re-integratie moeilijker maakt. Voor de misdrijven van het laagste niveau werd de gevangenisstraf dan ook afgeschaft en zijn uitsluitend andere vormen van bestraffing mogelijk.

Ook werd zoveel als mogelijk ingezet op depenalisering wanneer een bepaald gedrag geen strafrechtelijke reactie vereiste. Enkele oorspronkelijke voorstellen tot depenalisering sneuvelden evenwel tijdens het wetgevend proces, tot grote frustratie van de bezielers van het nieuwe wetboek. Ook andere wetenschappelijk onderbouwde voorstellen bleken om puur politieke redenen niet haalbaar. Nochtans wil iedereen in wezen hetzelfde: een veilige samenleving met straffen die effect hebben voor veroordeelden én die erkenning bieden aan slachtoffers. Maar omdat op het einde van de rit de politiek beslist, zijn er in de uiteindelijke tekst ook bepalingen gekomen waar de auteurs van het nieuwe Strafwetboek zich niet in konden vinden, zoals bijvoorbeeld de nieuwe regeling rond wettelijke herhaling, die een sterke strafverhoging inhoudt ten opzichte van de oude regels. Politisering steekt telkens weer de kop op, vooral wanneer het over bestraffing gaat.

De ontwerpers van het nieuwe Strafwetboek vonden het ook belangrijk dat de rechter een zeer ruime beoordelingsruimte krijgt. Heel wat strafverhogingen (bijvoorbeeld bij herhaling) zijn facultatief, de verzachtende omstandigheden blijven bestaan en bepaalde drempels voor specifieke vormen van straftoemeting (bijvoorbeeld opschorting en uitstel)

27 VERBRUGGEN F., VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 15.
28 In deze Commissie Hervorming Strafrecht zaten professor strafrecht Joëlle Rozie, raadsheer in het Antwerpse hof van beroep Jeroen De Herdt en magistraat en hoogleraar Damien Vermeersch.
29 BOONE R., ‘Van Napoleontisch fundament naar moderne straffladder: uitkijken naar het nieuwe strafwetboek’, *De Juristenkrant*, 8 april 2026, 8-9.
30 DE HERDT J., ROZIE J. en VANDERMEERSCH D., *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Die Keure, 2024, 6.
31 BOONE R., ‘Van Napoleontisch fundament naar moderne straffladder: uitkijken naar het nieuwe strafwetboek’, *De Juristenkrant*, 8 april 2026, 8-9.

32 DE HERDT J., ROZIE J. en VANDERMEERSCH D., *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Die Keure, 2024, 5.
33 BOONE R., ‘Van Napoleontisch fundament naar moderne straffladder: uitkijken naar het nieuwe strafwetboek’, *De Juristenkrant*, 8 april 2026, 8-9.
34 DE HERDT J., ROZIE J. en VANDERMEERSCH D., *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Die Keure, 2024, 6.

verdwenen. De rechter draagt een belangrijke verantwoordelijkheid, want strafrecht is per definitie maatwerk. Elke zaak is anders en individualisering van de bestraffing is essentieel. Er worden de strafrechter heel wat mogelijkheden en ruime strafvorken geboden om tot een gepaste straf te komen. In het nieuwe Strafwetboek werden voor het eerst ook expliciet bepalingen opgenomen over de doelstellingen van de straf. Die strafdoelstellingen beogen een weloverwogen straftoemeting en bieden de rechters een kader om hun beslissing te motiveren.

Aangezien het Strafwetboek in België nooit eerder globaal hervormd werd, kunnen we met de komst van het nieuwe Strafwetboek van 2024 echt spreken van strafrechtsgeschiedenis. Het betreft fundamentele wetgeving die met grote zorg is voorbereid. Of de doelstellingen die de ontwerpers van het wetboek voor ogen hadden ook zijn gerealiseerd, zal moeten blijken in de praktijk. Een wetboek kan nog zo goed ontworpen zijn, het moet ook gedragen worden door alle actoren.³⁵

3. KENMERKEN VAN HET STRAFRECHT

3.1 PUBLIEK RECHT

Het strafrecht behoort tot het publiek recht, omdat de aantasting van het algemeen belang en de maatschappelijke orde, en niet van het individueel belang, wordt bestraft. Het misdrijf doet een rechtstreekse rechtsverhouding ontstaan tussen diegene die het misdrijf pleegde en de Staat. Zelfs al werd door het misdrijf een particulier belang geschaad, toch is de vervolgende partij niet die benadeelde particulier, maar wel een overheidsorgaan (het Openbaar Ministerie) dat optreedt in naam van de gemeenschap. Ook de straftoemeting is in handen van de overheid.³⁶ Datzelfde geldt voor de strafuitvoering, met dien verstande dat er op dat vlak de laatste jaren geëxperimenteerd wordt met een publiek-private samenwerking.³⁷

5

De benadeelde particulier zal zich in een strafproces weliswaar burgerlijke partij kunnen stellen met het oog op de vergoeding van de geleden schade, maar zijn verhouding tot de dader blijft van privaatrechtelijke aard en de rechter zal over zijn vordering beslissen volgens de regels van het burgerlijk recht.³⁸

6

3.2 OPENBARE ORDE

Strafwetten zijn van openbare orde. Zij bewaken immers de kern van de maatschappelijke orde. Dit heeft als belangrijk juridisch gevolg dat in geen enkele overeenkomst mag worden afgeweken van het strafrecht (art. 5.51 en 5.56 BW). Elke overeenkomst die ertoe strekt de toepassing of het toepassingsgebied van de strafwet uit te sluiten of in te perken, is nietig (art. 5.57 BW). Niemand kan zich contractueel onttrekken aan zijn strafrechtelijke aansprakelijkheid of zich rechtsgeldig verbinden om een misdrijf te plegen.³⁹ Ook de

7

35 BOONE R., 'Van Napoleonisch fundament naar moderne strafladder: uitkijken naar het nieuwe strafwetboek', *De Juristenkrant*, 8 april 2026, 8-9.

36 DUPONT L., *Beginselen van strafrecht*, Boekdeel 1, Acco, 2004, 13.

37 DUERINCKX K., *Criminologie – Actuele topics*, Acco, 2025, 22.

38 VERBRUGGEN F., VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 12.

39 VERBRUGGEN F., VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 12.

toestemming van het slachtoffer ontnemt niet het wederrechtelijk karakter aan strafbaar gesteld gedrag.⁴⁰

3.3 SANCTIERECHT

Het strafrecht is ten slotte sanctierecht. Volgens de *klassieke* opvatting vervult het strafrecht als sanctierecht een preventieve en een repressieve functie. De dreiging met een straf moet de mensen ervan weerhouden misdrijven te plegen. Indien deze preventieve werking gefaald heeft en er toch een misdrijf werd gepleegd, dan moet de dader bestraft worden en worden de voorziene sancties toegepast. Het repressieve karakter van een straf houdt dan in dat de dader van de inbreuk op de rechtsregel negatief wordt getroffen. Daarbij werd de laatste decennia meer en meer afgeweken van de oorspronkelijke opvatting dat via een vrijheidsberovende of andere straf het aangebrachte leed (enkel) moet vergolden worden. De strafsancities worden in die gewijzigde optiek (ook) gezien als begeleidingsmaatregelen gericht op een betere reclassering van de dader. Ze bieden de mogelijkheid om daders voor te bereiden op hun terugkeer naar de maatschappij en op normconform gedrag. Nochtans kan niet ontkend worden dat die vergelding de laatste jaren weer in toenemende mate een rol speelt. Vooral de publieke opinie geeft telkens weer blijk van een toenemende repressiviteit, hetgeen ten koste gaat van de resocialiserende functie van de straf, waarbij de nadruk ligt op de voorbereiding op een terugkeer naar de maatschappij.⁴¹

Op het vlak van straffen en strafdoelen betekent het nieuwe Strafwetboek een ware revolutie.

Vooreerst worden de klassieke functies van de straf, met name preventie en repressie, formeel uitgesloten.⁴² Het wegvallen van de preventieve functie van de straf wordt in de memorie van toelichting verklaard door de vaststelling dat de preventieve werking van de straf niet ondersteund wordt door criminologisch en rechtspsychologisch onderzoek.⁴³ De strafwet en de zwaarte van de straf hebben een beperkt afschrikkingseffect, zowel op

het brede publiek als op het gestrafte individu.⁴⁴ Wat de repressieve functie betreft, wordt gesteld dat strafrecht geen synoniem mag zijn voor vergelding. Vergelding is dus niet langer het uitgangspunt. Elke sanctie is volgens de memorie van toelichting hoe dan ook leedtoevoegend, maar dit mag nooit de enige insteek zijn van een samenleving.⁴⁵

De doelstellingen die de rechter bij de keuze van een straf en het bepalen van een strafmaat wel moet nastreven, staan vermeld in art. 27, eerste lid van het nieuwe Strafwetboek en zijn de volgende:

- 1° het uiting geven aan de maatschappelijke afkeuring ten aanzien van de overtreding van de strafwet;
- 2° het bevorderen van het herstel van het maatschappelijk evenwicht en van het herstel van de door het misdrijf veroorzaakte schade;
- 3° het bevorderen van de maatschappelijke rehabilitatie en re-integratie van de dader;
- 4° het beschermen van de maatschappij.⁴⁶

Geen enkele van deze doelstellingen heeft voorrang op de andere. De rechter kan bij zijn keuze voor een gepaste straf in functie van de feiten en van de dader een of meer doelstellingen nastreven.

Volgens art. 27, tweede lid Nieuw Sw. moet de rechter, naast een of meer van voorgaande doelstellingen, ook rekening houden met de ongewenste neveneffecten van de straf voor de rechtstreeks betrokken personen (zoals de veroordeelde zelf), hun omgeving en de samenleving. De straf met het minste leed moet dus opgelegd worden wanneer twee straffen eenzelfde resultaat opleveren. Vanuit die optiek voorziet art. 27, vierde lid Nieuw Sw. dat de gevangenisstraf de als laatste te overwegen straf is. De gevangenisstraf is dus het *ultimum remedium*, die de rechter slechts mag uitspreken als de strafdoelen (zoals de bescherming van de maatschappij) niet met een andere straf of maatregel kunnen worden bereikt.⁴⁷

40 DUPONT L., *Beginselen van strafrecht*, Boekdeel 1, Acco, 2004, 14.

41 DREESSEN J., WERBROUCKY., *Praktisch strafrecht*, De Boeck, 2011, 76-77; VERBRUGGEN F., VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 375.

42 VAN ROOIJ P., VERBRUGGEN F., 'Straftoemeting bij natuurlijke personen: nieuw pak op maat of retouche, opgelet voor speldenprikken', Studiedag 'Het Nieuw Strafwetboek voor rechtspractici', Instituut voor Strafrecht KU Leuven, 27 februari 2026, 7.

43 Memorie van toelichting, *Parl. St.* Kamer 2022-23, nr. 3374/001, 8, 123 en 133-134.

44 VERBRUGGEN F., VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 415.

45 Memorie van toelichting, *Parl. St.* Kamer 2022-23, nr. 3374/001, 8, 123 en 133-134.

46 DE HERDT J., ROZIE J. en VANDERMEERSCH D., *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Die Keure, 2024, 211.

47 DERUYCK F., *Overzicht van het Belgisch algemeen strafrecht*, Die Keure, 2025, 147-148.

Voorgaande betekent dat de rechter die binnen strafniveau 2 (zie later) kiest voor een gevangenisstraf moet motiveren waarom de doelstellingen van de straf niet door een van de andere straffen kunnen worden bereikt. Deze regel impliceert een omkering van het perspectief: de gevangenisstraf wordt een alternatief voor de andere straffen die voorrang moeten krijgen. De gevangenisstraf wordt in het nieuwe Strafwetboek voorgesteld als het laatste alternatief wanneer de andere straffen ontoereikend zijn.⁴⁸ Bovendien impliceert art. 27 Nieuw Sw. een rechtvaardige proportionaliteit tussen misdrijf en straf.⁴⁹

Het juridisch begrip ‘straf’ is niet omschreven in het Strafwetboek. De wetgever vermeldt onmiddellijk welke doelen een rechter nastreeft bij de keuze van de straf en het bepalen van de strafmaat en somt vervolgens de verschillende straffen voor natuurlijke personen en rechtspersonen op, om ze in de volgende artikelen te beschrijven (zie verder). De rechtspraak heeft ‘straf’ gedefinieerd als ‘een leed dat door de wet bepaald en door de rechterlijke macht opgelegd wordt als sanctie wegens een gepleegd misdrijf’. Deze definitie is echter om verschillende redenen niet bevredigend, onder meer omdat voor sommige straffen het opleggen van een leed niet vanzelfsprekend is, zoals bijvoorbeeld bij de probatiestraf. Bovendien wordt in de omschrijving van het begrip ‘straf’ verwezen naar de term ‘misdrijf’, terwijl de omschrijving van een misdrijf op zijn beurt de term ‘straf’ bevat (zie verder). Vanuit die optiek kan de straf gedefinieerd worden als de sanctie waarvan de wetgever heeft gewild dat zij het karakter van straf zou hebben.⁵⁰

⁴⁸ DE HERDT J., ROZIE J. en VANDERMEERSCH D., *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Die Keure, 2024, 220.

⁴⁹ LAMBERIGTS S. en ROYER S., *Het nieuwe Strafwetboek*, Balie Leuven, permanente vorming, 6 juni 2025.

⁵⁰ DREESSEN J., WERBROUCKY., *Praktisch strafrecht*, De Boeck, 2011, 76-77; VERBRUGGEN F., VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 375.

I DE STRAFWET

1 HET LEGALITEITSBEGINSEL

Het legaliteitsbeginsel vormt de fundamentele basis van het strafrecht en bepaalt:

- *enerzijds* dat geen gedraging als misdrijf mag beschouwd worden, en dus mag bestraft worden, zolang de wetgever ze niet als een strafbaar feit omschreven heeft;
- *anderzijds* dat op zo’n misdrijf enkel die straf kan toegepast worden die in de wet is bepaald.

Dit principe staat vermeld in de Grondwet (art. 12 en 14) én in art. 1 van het nieuwe Strafwetboek, dat zegt dat *‘Niemand kan worden gestraft voor een misdrijf waarvan de bestanddelen niet in de wet worden voorzien. Niemand kan worden gestraft met een straf waarin de wet niet voorziet.’*

Het legaliteitsbeginsel is dus tweeledig:

- geen misdrijf zonder wet,
- geen straf zonder wet.

Dit fundamentele beginsel in het strafrecht laat zich samenvatten in het adagium: *nullum crimen, nulla poena sine lege*. Geen misdrijf zonder wet (*nullum crimen sine lege*) en geen straf zonder wet (*nulla poena sine lege*).

Het legaliteitsbeginsel in art. 1 van het nieuwe Strafwetboek is uitgebreider omschreven dan voorheen, want zowel de legaliteit van de strafbaarstelling als de legaliteit van de straf worden nu uitdrukkelijk verwoord. Er is met andere woorden vereist dat zowel de constitutieve bestanddelen als de straffen wettelijk zijn bepaald.⁵¹ Daarnaast voorziet de wetgever in art. 1 Nieuw Sw. een belangrijke uitzondering. Het stelt dat het legaliteitsbeginsel niet in de weg staat aan de berechting en bestraffing van iemand die schuldig is aan een handelen of nalaten dat op dat ogenblik een misdrijf was volgens de algemene rechtsbeginselen die door de internationale volkerengemeenschap worden erkend. Dergelijke bepaling wordt ook de ‘Nuremberg-clausule’ genoemd, die ook werd opgenomen in art. 7.2 van het

⁵¹ LAMBERIGTS S., ‘De aanhouder wint: nieuw strafwetboek (boeken I en II) aangenomen’, *De Juristenkrant*, 6 maart 2024, 3.; DE HERDT J., ROZIE J. en VANDERMEERSCH D., *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Die Keure, 2024, 15–16.

EVRM.⁵² Ze betreft de zogenaamde internationale kernmisdrijven genocide, misdaden tegen de mensheid, oorlogsmisdaden en agressie.⁵³

Het legaliteitsbeginsel kent volgende gevolgen:

- 1° Elke handeling die een mens stelt en die op het ogenblik van de uitvoering niet door een wet als misdrijf omschreven is, zal nooit strafrechtelijk kunnen vervolgd worden. De overheid kan niet via een later gestemde wet de burger vervolgen voor die eerdere handeling.
- 2° Het legaliteitsbeginsel verbiedt de strafrechter bovendien een straf uit te spreken waarvan de wetgever de aard en de maat niet heeft bepaald. De rechter is daardoor ook verplicht om, op grond van de motiveringsvereiste van art. 149 van de Grondwet, bij een veroordeling de wetsbepaling(en) te vermelden die de bestanddelen van het bewezen verklaard misdrijf omschrijven, evenals de wetsbepaling die voor dat feit een straf bepaalt.⁵⁴
- 3° Een ander gevolg is de eis dat de wetgever heldere en duidelijke strafwetten maakt, die zekerheid scheppen over de grens tussen strafbaar en niet-strafbaar gedrag en over de daarop toepasselijke straffen. De strafbaar gestelde gedragingen moeten dus duidelijk en nauwkeurig omschreven worden. Als de wettekst duidelijk is, is er ook geen aanleiding tot wetsinterpretatie. Interpretieren van een strafwet betekent immers het vaststellen van de werkelijke betekenis en draagwijdte ervan en dat is slechts nodig wanneer er twijfel over de strafbaarheid van een gedraging bestaat.
- 4° Het voornaamste gevolg van het legaliteitsbeginsel is dat een strafwet die toch door een rechter moet geïnterpreteerd worden, vanwege slordigheid van de wetgever, *strikt/restrictief* moet geïnterpreteerd worden. Dit betekent dat naar de meest beperkte uitleg of toepassing moet overgeheld worden. Hieruit volgt dat de strafwet *niet* bij analogie kan toegepast worden, voor zover dit een uitbreiding van het toepassingsgebied betekent. Bij een analogische interpretatie wordt een nieuwe rechtsregel geformuleerd die niet steunt op een wettekst, noch op de wil van de wetgever, maar op een gelijkenis tussen een wettelijk bepaald en een wettelijk niet bepaald geval. Wel toegelaten is de analogische interpretatie wanneer de analogie de verdachte tot voordeel strekt. In dat

laatste geval leidt de analogische interpretatie ertoe de gronden van strafvermindering of strafopheffing te verruimen.⁵⁵ De regel van de strikte interpretatie staat echter een evolutieve of tijdsgebonden interpretatie *niet* in de weg. Daarbij wordt de strafwet van toepassing verklaard op handelingen of technieken die door de historische wetgever niet voorzien konden worden.

Bij de interpretatie van een onduidelijke strafwet zal voornamelijk rekening gehouden worden met de *bedoeling* van de wetgever. De rechter zal dan ook niet altijd gebonden zijn door de letter van de wet, zodat een restrictieve interpretatie zeker niet mag gelijkgesteld worden met een letterlijke interpretatie.⁵⁶ Immers, een evolutieve interpretatie is toegestaan, waarbij er geenszins letterlijk wordt geïnterpreteerd.

In art. 4 van het nieuwe Strafwetboek krijgen de hierboven geschetste interpretatieregels, die oorspronkelijk door de rechtsleer en rechtspraak werden geformuleerd, voor het eerst een wettelijke basis. Er wordt uitdrukkelijk bepaald dat de strafwet strikt moet worden geïnterpreteerd. Daarnaast wordt de analogische interpretatie in het nadeel van de vervolgte persoon verboden en wordt de evolutieve interpretatie toegestaan onder de voorwaarden dat de wil van de wetgever om dergelijke feiten strafbaar te stellen zeker is en dat de feiten onder de wettelijke omschrijving van het misdrijf kunnen vallen.⁵⁷

52 DE HERDT J., ROZIE J. en VANDERMEERSCH D., *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Die Keure, 2024, 15–16; DERUYCK E., *Overzicht van het Belgisch algemeen strafrecht*, Die Keure, 2025, 14.

53 VERBRUGGEN F., VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 21.

54 VERBRUGGEN F., VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 22.

55 VERBRUGGEN F., VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 34.

56 VERBRUGGEN F., VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Maklu, 2010, 30.

57 DE HERDT J., ROZIE J. en VANDERMEERSCH D., *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Die Keure, 2024, 45; DERUYCK E., *Overzicht van het Belgisch algemeen strafrecht*, Die Keure, 2025, 21.

2 HET TOEPASSINGSGEBIED VAN DE STRAFWETTEN

2.1 DE TOEPASSING VAN DE STRAFWET IN DE TIJD

Uit het legaliteitsbeginsel (art. 1 Nieuw Sw.) volgt dat een gedraging slechts gestraft mag worden wanneer deze gedraging *wettelijk strafbaar* gesteld was op het ogenblik dat zij plaatsvond. 12

Om te weten of een gedraging al dan niet strafbaar is en welke straffen dan van toepassing zijn, moet men zich dus plaatsen op het tijdstip waarop het feit plaatsvond. Bestond er op dat moment geen strafbepaling, dan is de gedraging niet strafbaar.⁵⁸

Dit heeft als *gevolg* dat een wet die pas later (na de betreffende gedraging) van kracht is, niet kan toegepast worden op een vroeger feit. Art. 2 Nieuw Sw. geeft aan dat dit principe van de *niet-terugwerkende kracht* of de non-retroactiviteit van de strafwet geldt voor de *strengere* strafwetten. De wet vermeldt nu expliciet dat een strengere strafwet slaat op zowel een strengere/ruimere strafbaarstelling als op een strengere straf.⁵⁹ Strafwetten die nieuwe misdrijfomschrijvingen in het leven roepen of die de straffen voor bestaande misdrijven verzwaren, hebben bijgevolg principieel geen terugwerkende kracht. Zij mogen niet toegepast worden op gedragingen die dateren van vóór de inwerkingtreding van deze wetten.

Een belangrijke *uitzondering* op de regel van de non-retroactiviteit van de strafwet is het beginsel van de retroactiviteit van de *mildere* strafwetten (art. 2, derde lid Nieuw Sw.). In geval van een wijziging van de strafwet na het plegen van het misdrijf, gelden de voor de dader meest gunstige bepalingen. De nieuwe strafwet heeft dan terugwerkende kracht in de gevallen waarin de strafwet milder is geworden sinds het plegen van het misdrijf. Indien dus de straf die op het misdrijf rust op het moment van de rechterlijke uitspraak, 13

verschilt van die op het moment van het plegen van het misdrijf, dan moet de minst zware straf toegepast worden. Ook wanneer een strafbaar feit nadien niet langer als strafbaar omschreven wordt, geldt de terugwerkende kracht en zal de dader vrijgesproken worden.

Om te weten of een straf zwaarder of lichter is dan een andere, zal de lengte van de vrijheidsstraffen of de hoogte van het te betalen bedrag beslissend zijn, maar er blijven heel wat vragen bij andere straffen of bestraffingsmodaliteiten.⁶⁰ Er heerst ook nog onduidelijkheid over wat precies gezien moet worden als de gunstigste bepaling. In hoeverre kan bijvoorbeeld een bepaling terugwerken die deels zwaarder en deels milder is dan de eerdere bepaling?⁶¹

Art. 2, tweede lid Nieuw Sw. bevat een heel belangrijke nieuwigheid voor de *relatieve zwaarte* van de straf bij de toepassing van de strafwet in de tijd. Het artikel voorziet dat er geen zwaardere *hoofd- of bijkomende straf* kan worden opgelegd dan die waarin op het moment van het plegen van het misdrijf bij wet werd voorzien.⁶² Deze bepaling impliceert dat bij de zoektocht naar de zwaarste straf niet meer principieel moet uitgegaan worden van de hoofdstraf zonder rekening te houden met de bijkomende straf. Wel moet bij een wetswijziging straf per straf worden nagegaan welke de gunstigste is, zonder dat de gunstigste regeling steeds uit hetzelfde (oude of nieuwe) regime afkomstig moet zijn. Het wordt met andere woorden mogelijk om een mildere hoofdstraf uit een nieuwe wet te combineren met een mildere bijkomende straf uit de oude wet.⁶³ De klassieke werkwijze, die de rechters verplichtte de combinatie van hoofd- en bijkomende straffen als één geheel te beschouwen en die totaalstraf te vergelijken met de andere totaalstraf, wordt dus losgelaten. In de toekomst moeten rechters ook voor elke bijkomende straf apart nagaan welke de zwaarste is.⁶⁴

De terugwerkende kracht van een mildere strafwet geldt zolang over de feiten geen definitief vonnis werd gevel. 14

58 VERBRUGGEN F.,VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 520-521.

59 CAREEL S., OBBELS N., PETERSEN J., SPRIET B.,VAN HERPE R.,VAN TICHELT F.,VERBRUGGEN F.,VERHAEGHE M. en VERSTRAETEN R., *Straf- en strafprocesrecht*, Themis vormingsonderdeel 132, Larcier-Intersentia, 2025, 9.

60 VERBRUGGEN F.,VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 521-522.

61 LAMBERIGTS S., ROYER S., *Het nieuwe Strafwetboek*, Balie Leuven, permanente vorming, 6 juni 2025.

62 DE HERDT J., ROZIE J. en VANDERMEERSCH D., *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Die Keure, 2024, 24; CAREEL S., OBBELS N., PETERSEN J., SPRIET B.,VAN HERPE R.,VAN TICHELT F.,VERBRUGGEN F.,VERHAEGHE M. en VERSTRAETEN R., *Straf- en strafprocesrecht*, Themis vormingsonderdeel 132, Larcier-Intersentia, 2025, 9; DERUYCK F., *Overzicht van het Belgisch algemeen strafrecht*, Die Keure, 2025, 29.

63 DERUYCK F., *Overzicht van het Belgisch algemeen strafrecht*, Die Keure, 2025, 29.

64 CAREEL S., OBBELS N., PETERSEN J., SPRIET B.,VAN HERPE R.,VAN TICHELT F.,VERBRUGGEN F.,VERHAEGHE M. en VERSTRAETEN R., *Straf- en strafprocesrecht*, Themis vormingsonderdeel 132, Larcier-Intersentia, 2025, 9-10.

Is het vonnis of arrest definitief (en dus niet meer vatbaar voor een gewoon rechtsmiddel, zoals hoger beroep of cassatieberoep), maar de straf is nog niet volledig ondergaan op het moment dat de strafwet milder wordt, dan kan de opgelegde straf toch gewoon uitgevoerd worden. In dat geval zal doorgaans een genadeverzoek tot de Koning worden gericht om de straf kwijt te schelden (bijvoorbeeld wanneer de strafbaarstelling werd opgeheven) of te verminderen (bijvoorbeeld wanneer de straf werd verlaagd).

We kunnen dus besluiten dat *iedere* nieuwe strafwet waarvan de toepassing voor de verdachte of beklagde/beschuldigde een gunstige(re) uitwerking heeft, terugwerkende kracht heeft. 15

Op het principe dat een strengere strafwet niet retroactief kan toegepast worden, gelden evenwel een aantal uitzonderingen omdat deze strengere strafwetten geen nieuwe of zwaardere straffen, noch nieuwe delictsomschrijvingen bevatten.⁶⁵ Deze uitzonderingen betreffen onder meer:

- wetten die beveiligingsmaatregelen invoeren of wijzigen: zij mogen onmiddellijk toegepast worden, want het gaat niet om eigenlijke straffen; 16
- tuchtmaatregelen: zijn ook geen strafsancties;
- interpretatieve wetten: de feiten vallen onder de vroegere, geïnterpreteerde wet en de latere interpretatieve wet maakt integraal deel uit van die geïnterpreteerde wet die alleen maar duidelijker wordt gemaakt (maar dus wel strenger in toepassing);
- wetten betreffende de bevoegdheid en de strafprocedure: het gaat hier om procedure-reregels die geen nieuwe feiten strafbaar maken en die dus kunnen terugwerken in de tijd; 17
- ...

In deze gevallen kan men wel een latere (strengere) strafwet toepassen op feiten die dateren van voor het tot stand komen van de wet.

Ook op de regel van de retroactiviteit van de mildere strafwet bestaan uitzonderingen: 18

- tijdelijke wetten: gelegenheidswetten ingevoerd bij uitzonderlijke omstandigheden van voorbijgaande aard blijven van toepassing voor feiten gepleegd binnen de geldingsperiode van deze tijdelijke wetten;⁶⁶

65 VERSTRAETEN R., VERBRUGGEN F., *Inleiding tot het Belgische strafrecht en strafprocesrecht*, Intersentia, 2023, 640.
66 DREESEN J., WERBROUCK Y., *Praktisch strafrecht*, De Boeck, 2011, 23–24.

- periodieke reglementering: een onveranderende wet die slechts in bepaalde periodes van het jaar van toepassing is (bijvoorbeeld in de periode waarin jacht of visvangst is toegestaan).⁶⁷

Gelet op de vele wijzigingen aan het strafrecht moeten heel wat strafrechters zich buigen over het vaak moeilijke vraagstuk van de werking van de nieuwe strafbepalingen in de tijd.

Art. 2 Nieuw Sw. regelt de toepassing in de tijd van nieuwe of gewijzigde regelgeving na de inwerkingtreding van het nieuwe Strafwetboek, maar regelt niet de inwerkingtreding van het nieuwe Strafwetboek zelf. De vraag rijst dan ook hoe twee strafwetboeken vergeleken moeten worden. Sommige strafrechtsgeleerden pleiten ervoor om een globale vergelijking toe te passen en geen microvergelijking die bij elke stap in het straftoemingsproces de gunstigste bepalingen uit de twee wetboeken selecteert en combineert. Het is volgens hen beter dat de rechter eerst de volledige strafberekening onder het systeem van de oude wet uitvoert, daarna de straf voor dezelfde feiten in dezelfde omstandigheden berekent op basis van het nieuwe systeem van het nieuwe Strafwetboek en vervolgens deze twee resultaten vergelijkt. Als de straf onder de nieuwe wet milder is, past hij die retroactief toe. In het andere geval kiest hij voor de oude straf. Op deze manier worden de stelsels als geheel in hun onderlinge samenhang vergeleken, hetgeen te verkiezen zou zijn.⁶⁸ Nochtans zijn zowel de leden van de Commissie Hervorming Strafrecht als de minister van Justitie het oneens met dit vereenvoudigde voorstel van regeling rond de toepassing van het Strafwetboek in de tijd.⁶⁹

2.2 DE TOEPASSING VAN DE STRAFWET NAAR DE PLAATS

Het uitgangspunt voor de toepassing van de strafwet naar de plaats is het *territorialiteitsbeginsel* (art. 3 Nieuw Sw.). Volgens dit beginsel zijn de Belgische strafwetten van toepassing op alle strafbare feiten op het Belgisch *grondgebied* gepleegd, ongeacht de nationaliteit van de daders. Een vreemdeling die in België een misdrijf pleegt, kan dus in België worden

67 VERBRUGGEN F., VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 523.
68 CAREEL S., OBBELS N., PETERSEN J., SPRIET B., VAN HERPE R., VAN TICHELT F., VERBRUGGEN F., VERHAEGHE M. en VERSTRAETEN R., *Straf- en strafprocesrecht*, Themis vormingsonderdeel 132, Larcier-Intersentia, 2025, 13–15.
69 VAN ROOIJ P., VERBRUGGEN F., 'Straftoemeting bij natuurlijke personen: nieuw pak op maat of retouche, opgelet voor speldenprikken', Studiedag 'Het Nieuw Strafwetboek voor rechtspractici', Instituut voor Strafrecht KU Leuven, 27 februari 2026, 4.

vervolgd, ook al woont hij in het buitenland. Op grond van het territorialiteitsbeginsel bepaalt de plaats waar het misdrijf werd gepleegd de toepasselijke strafwet.

Aangezien geen enkele staat zich echter kan veroorloven het bereik van zijn eigen strafrecht te beperken tot feiten die gepleegd werden op het eigen grondgebied, kan er op grond van art. 3, tweede lid Nieuw Sw. van dit beginsel worden afgeweken en de toepassing van de strafwetten kan aldus uitgebreid worden tot buiten de landsgrenzen, maar enkel in de gevallen in de wet bepaald (zie verder). Soms heeft het belang of de dader een Belg of vreemdeling is, soms ook niet.⁷⁰

Art. 3 Nieuw Sw. voorziet dus zowel in de principiële toepassing van de strafwet op misdrijven gepleegd in België (lid 1), als in de uitzonderlijke extraterritoriale werking van het strafrecht op misdrijven gepleegd in het buitenland (lid 2). In lid 3 wordt voor het eerst wettelijk bepaald dat een misdrijf op het grondgebied van het land is gepleegd als een van de constitutieve of verzwarende bestanddelen ervan op dat grondgebied plaatsvond (de zogenaamde ubiquiteitstheorie).⁷¹

Het Belgisch ‘*grondgebied*’ in art. 3 Nieuw Sw. omvat:

- het gebied binnen de landsgrenzen (= het eigenlijke territorium);
- de territoriale zee (= 22.224 m vanaf de laagwaterlijn van de kust);
- het luchtruim boven het eigenlijke territorium en boven de territoriale zee;
- bij uitbreiding valt ook het *fictieve* grondgebied hieronder: koopvaardij- en vissersschepen die onder de Belgische vlag varen en Belgische luchtvaartuigen.

De fictie dat feiten in België zijn gepleegd, geldt ongeacht de plaats waar het Belgische schip of luchtvaartuig zich bevindt (volle zee, Belgische of vreemde wateren en havens) en ongeacht de nationaliteit van de dader (Belg of vreemdeling) of de aard van het misdrijf. Het is dan ook niet uitgesloten dat op hetzelfde misdrijf zowel de Belgische als een vreemde strafwetgeving van toepassing is.⁷²

Ambassades, consulaten, gebouwen van internationale of supranationale organisaties (bijvoorbeeld EU, NAVO, Amerikaanse ambassade in Brussel...) maken deel uit van het grondgebied waar ze zich bevinden, zodat de plaatselijke strafwet van toepassing is. Hiervoor

geldt dus geen uitzondering op het territorialiteitsbeginsel inzake strafbaarheid. Nochtans geldt, op grond van door België geratificeerde internationale verdragen, wel een zekere onschendbaarheid voor deze gebouwen, waardoor nationale politiediensten, gerechtelijke overheden en andere vertegenwoordigers van de ontvangende staat ze slechts mogen betreden met toestemming van het hoofd van de diplomatieke zending of de consulaire post (ambassadeur, consul...). Dit houdt evenwel geen uitzondering in op het territorialiteitsbeginsel, want de onschendbaarheid van de gebouwen verandert niets aan de toepasselijkheid van de Belgische strafwetten op de misdrijven die er worden gepleegd. Het betekent wel een beperking van de politionele en gerechtelijke bevoegdheden.⁷³

Misdrijven gepleegd binnen de Belgische *territoriale zee* of in een Belgische haven aan boord van een vreemd zeeschip (uitgezonderd oorlogsschepen, die steeds vallen onder de rechtsmacht van het land dat ze vertegenwoordigen) vallen in principe onder de Belgische strafwet. In beginsel kan de kuststaat dus zijn strafwetten toepassen op alle misdrijven aan boord van vreemde koopvaardischepen die zich in de Belgische havens of territoriale zee bevinden. Internationaalrechtelijke bepalingen zorgen er echter voor dat de Belgische strafwet slechts uitzonderlijk zal worden toegepast, bijvoorbeeld als de openbare orde van die kuststaat verstoord wordt, de kapitein de hulp inroept van de Belgische autoriteiten, het gaat om drugshandel...⁷⁴

In *volle zee* daarentegen geldt dat de aan boord gepleegde misdrijven onder de strafwet vallen van het land onder wiens vlag het schip vaart.

Inzake *vliegtuigen* geldt een vergelijkbare regel als voor schepen. Misdrijven aan boord van een Belgisch luchtvaartuig, *tijdens de vlucht*, worden geacht in België gepleegd te zijn.⁷⁵

Vreemde luchtvaartuigen worden (tenzij dus in Belgisch luchtruim) met vreemd grondgebied gelijkgesteld *behalve* als:

- de dader of het slachtoffer van het misdrijf de Belgische nationaliteit heeft of
- wanneer het toestel nadien in België landt.⁷⁶

70 VERBRUGGEN F.,VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 18 + 509.

71 DERUYCK F., *Overzicht van het Belgisch algemeen strafrecht*, Die Keure, 2025, 35.

72 VERBRUGGEN F.,VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 511.

73 VERBRUGGEN F.,VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Intersentia, 2020, 505.

74 DREESSEN J., WERBROUCK Y., *Praktisch strafrecht*, De Boeck, 2011, 25; VERBRUGGEN F.,VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Maklu, 2010, 457.

75 VERBRUGGEN F.,VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 511.

76 Art. 36, lid 3, Wet van 27 juni 1937 houdende herziening van de Wet van 16 november 1919 betreffende de regeling der luchtvaart, BS 26-27 juni 1937.

In deze laatste twee gevallen zal dus ook het Belgisch strafrecht toegepast kunnen worden op de dader.

Misdrijven begaan door personen verbonden aan het Belgisch leger in het buitenland vallen ook onder de Belgische wetgeving (art. 10 V.T. Sv.).⁷⁷

Zoals eerder aangehaald, bestaan er tal van uitzonderingen op het territorialiteitsbeginsel, zowel om de eigen belangen van de staat veilig te stellen als met het oog op de bescherming van zijn burgers in het buitenland, maar ook om bij te dragen tot de solidariteit met andere landen.⁷⁸ Enkele belangrijke gevallen waarin van het territorialiteitsbeginsel kan worden afgeweken en de Belgische strafwetten dus toegepast kunnen worden op feiten die buiten de landsgrenzen gepleegd werden, staan in de art. 6 tot 14/15 V.T.Sv.. Soms is het van belang of de dader een Belg of een vreemdeling is, maar soms ook niet. Ook een aantal bijzondere strafwetten breiden de Belgische strafrechtsmacht uit voor specifieke in het buitenland gepleegde misdrijven, waarbij het meestal gaat om de uitvoering van internationale verplichtingen die België op zich heeft genomen.⁷⁹

We illustreren de *uitzondering* op het algemeen territorialiteitsbeginsel met vier voorbeelden:

1. Een *Belg* die in het buitenland een misdrijf pleegt, dat zowel in België als in dat land strafbaar is, *kan* bij ons vervolgd worden mits:

- a) het slachtoffer ook een Belg is, of
- b) er bij ons een klacht is van het (buitenlandse) slachtoffer of zijn familie ofwel een officiële kennisgeving van het misdrijf door de buitenlandse overheid aan België.

Deze bepaling van art. 6, § 1 en § 2 V.T.Sv. zorgt ervoor dat de Belgische regel dat eigen onderdanen niet worden uitgeleverd aan andere staten (m.u.v. de EU-lidstaten) niet tot straffeloosheid leidt, maar wel tot vervolging in België. Bovendien worden dubbele vervolgingen zo vermeden.

2. Voor een aantal misdrijven heeft België strafrechtsmacht over *Belgen of personen met een gewoonlijke verblijfplaats in België* en dit zonder verdere voorwaarden (art. 8–10 V.T.Sv.). Zij *kunnen* dus in België vervolgd worden, ongeacht de plaats waar het misdrijf gepleegd werd en ongeacht de nationaliteit van het slachtoffer.

In de lijst staan bijvoorbeeld volgende misdrijven: ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht (genocide, misdaden tegen de mensheid, oorlogsmisdaden ...); terroristische misdrijven (art. 8 V.T.Sv.); omkoping van vreemde of internationale ambtenaren.

3. In het buitenland gepleegde misdrijven zijn in België strafbaar wanneer het *slachtoffer* ervan *Belg* is. Op grond van art. 12 V.T.Sv. heeft België rechtsmacht over in het buitenland gepleegde misdrijven van strafniveau 4 tot niveau 8 tegen een Belgische onderdaan als het feit ook volgens de plaatselijke wetgeving strafbaar is met meer dan vijf jaar vrijheidsberoving.

Dit beginsel strekt tot bescherming van de Belgische onderdanen die zich buiten onze landsgrenzen begeven.

4. Voor bepaalde misdrijven geldt een zogenaamd *universalisme*, dat landen de mogelijkheid geeft hun strafwet toe te passen op misdrijven buiten de landsgrenzen, ongeacht de nationaliteit van de dader of het slachtoffer (art. 14/6 V.T.Sv.).

Voorbeelden van deze misdrijven zijn: mensenhandel en mensensmokkel; orgaanhandel; bepaalde gevallen van gedwongen huwelijk; seksuele misdrijven. Deze feiten moeten niet strafbaar zijn volgens het recht dat geldt in het land waar het ‘misdrijf’ (naar Belgisch recht) is gepleegd.⁸⁰

Natuurlijk is soms veel afhankelijk van de bereidheid van de staat waar het misdrijf gepleegd is om de persoon in kwestie uit te leveren aan België. Als algemeen beginsel kan aangenomen worden dat een land zijn eigen onderdanen niet uitlevert, maar dit wordt niet strikt gevolgd.⁸¹

⁷⁷ DREESEN J., WERBROUCKY., *Praktisch strafrecht*, De Boeck, 2011, 26.
⁷⁸ VERBRUGGEN F., VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 18.
⁷⁹ VERBRUGGEN F., VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Intersentia, 2020, 503.

⁸⁰ VERBRUGGEN F., VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 512–515.
⁸¹ DREESEN J., WERBROUCKY., *Praktisch strafrecht*, De Boeck, 2011, 26.

2.3 DE TOEPASSING VAN DE STRAFWET TEN AANZIEN VAN PERSONEN

De Belgische strafwetten gelden over heel het Belgisch territorium en dit ten aanzien van alle aanwezige personen (Belg of vreemdeling). 23

Toch zijn er een aantal misdrijven die pas bestraft kunnen worden als ze gepleegd worden door een persoon met een welbepaalde hoedanigheid of functie (zoals bijvoorbeeld openbaar ambtenaar, ambtenaar van de burgerlijke stand, bedienaar van de eredienst, bestuurder van een rechtspersoon). Dergelijke misdrijven worden ook hoedanigheidsmisdrijven of ambtsmisdrijven genoemd (zie art. 625 tot 642 Nieuw Sw.). Daarnaast zijn er misdrijven waarbij een specifieke hoedanigheid van de dader niet noodzakelijk is, maar wel een verzwarend constitutief bestanddeel van het misdrijf (bijvoorbeeld art. 685 Nieuw Sw.) of een verzwarende factor bij de straftoemeting (bijvoorbeeld art. 105, 1° Nieuw Sw.) uitmaakt. Deelnemers hoeven deze hoedanigheid echter niet te hebben om strafbaar te zijn.⁸² 24 25 26

Soms kan de hoedanigheid van een persoon evenwel een beletsel zijn om hem te vervolgen, ofwel is de vervolging afhankelijk van bepaalde voorwaarden. Deze situaties worden hierna besproken.

A) ONSCHENDBAARHEID VAN DE KONING (ART. 88 GW.)

Op grond van art. 88 Gw. is de Koning *onschendbaar*. Het zijn de ministers die verantwoordelijkheid dragen.

De Koning geniet een *gehele* strafrechtelijke, burgerlijke en politieke immuniteit. Hij kan dus niet aan een strafrechtelijk onderzoek onderworpen worden, laat staan vervolgd of veroordeeld worden, voor gelijk welk misdrijf. De onschendbaarheid is ook *absoluut* en kan dus niet opgeheven worden.

We merken hier wel op dat de Belgische Grondwet op dit punt volgens sommige strafrechtsexperten in strijd lijkt met het internationaal strafrecht, dat voor bepaalde ernstige misdrijven, zoals genocide en misdaden tegen de mensheid, dergelijke absolute onverantwoordelijkheid van het staatshoofd verwerpt.

82 VERBRUGGEN F.,VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 45.

Na een troonsafstand valt een gewezen Koning wel onder de toepassing van de gewone (straf)wetten, maar voor alle feiten die tijdens het koningschap werden gepleegd, blijft de onschendbaarheid gelden.⁸³

B) PARLEMENTAIRE IMMUNITEIT

Parlementaire immuniteit omvat:

1° *parlementaire onverantwoordelijkheid* (art. 58 en art. 120 Gw.)

Een lid van de wetgevende kamers kan niet vervolgd worden of aan enig onderzoek onderworpen worden naar aanleiding van een strafbare *mening* of *stem*, uitgebracht *in* de uitoefening van zijn functie. 27

Dit betekent concreet dat een parlamentslid niet strafbaar is voor wat hij verkondigt in het parlement, maar wel voor bijvoorbeeld laster ten aanzien van een collega tijdens een interview, het aanzetten tot racisme tijdens een publieke meeting...

De parlementaire onverantwoordelijkheid moet de volledige onafhankelijkheid en de vrijheid van meningsuiting bij de uitoefening van het parlementaire mandaat verzekeren. Anders dan de parlementaire onschendbaarheid (zie hierna) is de onverantwoordelijkheid *absoluut* en kan ze dus niet worden opgeheven. Anderzijds is de onverantwoordelijkheid *beperkt* omdat ze enkel slaat op misdrijven gepleegd bij het uiten van meningen of bij stemgedrag in de uitoefening van de parlementaire functie.⁸⁴

2° *parlementaire onschendbaarheid* (art. 59 Gw.)

De parlementaire strafrechtelijke onschendbaarheid houdt een procedurele bescherming in van parlamentsleden.

Dit stelsel stelt het parlamentslid niet vrij van zijn strafrechtelijke verantwoordelijkheid, maar bestaat slechts in een (onder bepaalde voorwaarden) *tijdelijk beletsel* voor het stellen of voortzetten van bepaalde vervolgingsdaden lastens een parlementair. Tijdens de zittijd

83 VERBRUGGEN F.,VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 87.

84 VERBRUGGEN F.,VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 74.

van het parlement kunnen parlementsleden immers wel het voorwerp uitmaken van een onderzoek, maar ze kunnen enkel aangehouden of vervolgd worden na toelating van de wetgevende kamer waartoe zij behoren (hetzij Kamer van Volksvertegenwoordigers, hetzij Senaat, hetzij regionaal parlement) of bij een betrapping op heterdaad. In alle andere gevallen wordt de strafvordering geschorst tot het einde van de legislatuur van het parlement. In principe is vervolging daarna wel mogelijk.

Deze regels inzake parlementaire immuniteit gelden zowel voor de federale parlementsleden, de Europarlementsleden als de regionale parlementsleden van de gemeenschappen en gewesten.

C) IMMUNITEIT VAN REGERINGSLEDEN

De immuniteit van (federale en regionale) ministers en staatssecretarissen⁸⁵ omvat:

1° *strafrechtelijke onverantwoordelijkheid* (art. 101, tweede lid, art. 104, laatste lid en art. 124 Gw.)

Ministers kunnen niet vervolgd worden of aan enig onderzoek onderworpen worden n.a.v. een *mening* uitgebracht in de uitoefening van hun ambt (idem staatssecretarissen).

2° *machtigingsimmuniteit* (art. 103 en 125 Gw.)

Het stelsel van de beperkte machtigingsimmuniteit voorziet *toestemming* van de betrokken wetgevende vergadering (Kamer voor de leden van de federale regering en regionaal parlement voor de leden van de gewest- of gemeenschapsregeringen) voor elke rechtstreekse dagvaarding voor het hof van beroep (= de rechtsmacht bevoegd om ministers en staatssecretarissen te berechten) of voor de aanhouding van de betrokkene (behalve bij betrapping op heterdaad, waarbij geen toelating vereist is). Alle andere daden van vervolging en onderzoek kunnen zonder toestemming/tussenkoms van de betrokken wetgevende vergadering gesteld worden.

Dit bijzonder stelsel is van toepassing voor:

- misdrijven gepleegd *in* de uitoefening van het ambt, ongeacht of de minister daarvoor vervolgd wordt tijdens of na zijn ambtstermijn; 28
- misdrijven gepleegd *voor of buiten* de uitoefening van zijn ambt en waarvoor hij vervolgd wordt *tijdens* zijn ambtstermijn. 29

D) IMMUNITEIT VAN BUITENLANDSE STAATSHOOFDEN, BUITENLANDSE REGERINGSLEIDERS, MINISTERS VAN BUITENLANDSE ZAKEN...

Vreemde staatshoofden in functie, die in die hoedanigheid in ons land verblijven (bijvoorbeeld een president, de paus...), genieten voor de Belgische rechtbanken dezelfde gehele en absolute immuniteit als ons staatshoofd (Koning).

Ook buitenlandse regeringsleiders (bijvoorbeeld een premier, minister-president, bondskanselier...), ministers van Buitenlandse Zaken en personen van wie de immuniteit door het internationaal recht erkend wordt, genieten strafrechtelijke immuniteit voor de periode waarin ze hun functie uitoefenen, evenals personen die gehele of gedeeltelijke immuniteit genieten op grond van een verdrag dat België bindt (art. 1bis, § 1 V.T.Sv.).⁸⁶

E) DIPLOMATIEKE AMBTENAREN

Diplomatieke vertegenwoordigers (bijvoorbeeld ambassadeurs) van een vreemd land in België genieten eveneens een *onbeperkte* immuniteit ten aanzien van de strafrechten van de ontvangende staat. Die immuniteit werd bovendien uitgebreid tot het officiële personeel van de gezant en de naaste familie (echtgeno(o)t(e) en kinderen) van de diplomatieke ambtenaar. Zij kunnen allen niet vervolgd worden voor een hier gepleegd misdrijf. Deze immuniteit is een machtigingsimmuniteit en *kan* dus *opgeheven* worden door de zendstaat, zodat in dat geval de ontvangststaat de diplomatieke ambtenaar kan vervolgen.

Consulaire ambtenaren, die geen diplomatieke ambtenaren zijn, genieten slechts een *beperkte* strafrechtelijke immuniteit, die enkel geldt voor de handelingen die gesteld werden binnen de uitoefening van de consulaire werkzaamheden.⁸⁷

85 De huidige federale regering-De Wever telt vijftien ministers, maar geen staatssecretarissen meer.

86 DREESEN J., WERBROUCKY., *Praktisch strafrecht*, De Boeck, 2011, 28.

87 VERBRUGGEN F., VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Larcier-Intersentia, 2025, 537-538.

Dit stelsel wordt geregeld door het Verdrag van Wenen inzake diplomatiek verkeer van 18 april 1961. Een gelijkaardige regeling is in speciale verdragen en protocollen uitgewerkt voor ambtenaren van een aantal internationale en supranationale instellingen (bijvoorbeeld EU, VN, NAVO, Raad van Europa).⁸⁸

⁸⁸ VERBRUGGEN F., VERSTRAETEN R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Intersentia, 2020, 528.